

İƏT-də Azərbaycanın yeri

Vüqar Bayramov: "Azərbaycanı burada birləşdirən dəyərlər mövcuddur"

Leyla Əliyeva: "Təşkilat ərazi bütövlüyümüzü dəstəkləyirsə, uğurumuzdur"

Dünən Türkiyənin İstanbul şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT) ölkələri dövlət və hökumət başçıların 11-ci zirvə toplantısı keçirilib. Türkiyə xəbər agentliklərinə istinadən verdiyi məlumata görə, toplantıya qurumun üzvü olan 10 ölkə ilə bərabər qonaq qismində İraq, Qatar, İordaniya, Livan, Suriya və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti də qatılıb. Sammitdə Türkiyə prezidenti Abdulla Gül, Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev, İran prezidenti Mahmud Əhmədiqad, Tacikistan prezidenti Emomoli Rahmon, Qırğızistanın keçid dövrü prezidenti Roza Otunbayeva, Pakistan prezidenti Asif Əli Zərdari, Əfqanıstan prezidenti Həmid Karzai, Qazaxıstanın baş naziri Kərim Məsimov iştirak ediblər. Digər üzv ölkələr - Özbəkistan və Türkmənistan bir qədər aşağı səviyyədə təmsil olunublar. İraq prezidenti Cəlal Tələbani də qonaq qismində tədbirə qatılıb. Bundan bir gün öncə isə

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarov İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı xarici işlər nazirləri Şurasının Türkiyənin İstanbul şəhərində keçirilən 19-cu iclasında çıxış edib. Məmmədyarov Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin erməni işğalı altında olmasının və işğal nəticəsində 1 milyon insanın yerindən-yurdundan didərgin düşməsinin EKO regionunda sülhə və əmin-amanlığa mane olduğunu vurğulayıb.

Nazir Dağlıq Qarabağ münəqişəsinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi çərçivəsində sürətlə həll edilməsini istədiklərini bildirib və İƏT üzvü olan ölkələrə Azərbaycanın bu mövqeyini dəstəklədiklərinə görə təşəkkür edib. O, İƏT ölkələri arasındakı əməkdaşlığı gücləndirmək üçün infrastruktur layihələrinin həyata keçirilməsinin sürətləndirilməsinin vacibliyinə diqqəti cəlb edərək bu çərçivədə Bakı-Tiflis-Qars və Qəzvin-Rəşt-Astara demir yollarının tikintilərinin başa çatdırılması və müasirləşdirilməsinin zəruriliyini vurğulayıb. Azərbaycanın xarici işlər naziri Transavropa və Transasiya dəmir yolları şəbəkəsinin və yeni beynəlxalq dəniz limanları tikintilərinin də bölgədəki nəqliyyat dəhlizlərinin həcmi artıracağını və bunun da İƏT üzvü olan ölkələr arasındakı əməkdaşlığın güclənməsinə xidmət edəcəyini söyləyib.

Xatırladaq ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı 1985-ci ildə İran, Pakistan və Türkiyə arasında iqtisadi, texniki və mədəni əməkdaşlığı möhkəmləndirmək məqsədilə yaradılıb. Təşkilatın əsas məqsədləri öz əksini İzmir Müqaviləsində - İƏT-in fəaliyyətini tənzimləyən əsas sənəddə tapıb. İƏT 1964-1979-cu illərdə fəaliyyət göstərən Regional Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının davamçısı olub. Bu təşkilat İranda islam inqilabından sonra öz fəaliyyətini dayandırıb. Qurum üzv ölkələrin Xarici İşlər Nazirləri Şurasından ibarətdir. Şura təşkilatın fəaliyyət siyasətini, Regional Planlaşdırma Şurasını, Müavinlər Şurasını müəyyən edir. Mənzil-qərargahı Tehranda yerləşən Müavinlər Şurası İƏT ölkələri səfirlərindən ibarətdir.

İƏT-in kənd təsərrüfatı sahəsi; sənaye əməkdaşlığı; nəqliyyat və rabitə; infrastruktur və ictimai işlər; elm, təhsil və mədəniyyət; energetika; narkotik maddələrin yayılmaması məsələləri üzrə fəaliyyət göstərən 8 texniki komitəsi var. Komitələr ildə bir dəfə toplanır. İƏT Nazirlər Şurası da ən azı ildə bir dəfə yığıncaq keçirir.

1993-cü ildə BMT Baş Assambleyasının 48-ci sessiyasında İƏT BMT-də, 1994-cü ildə isə İslam Təşkilatı Konfransında müşahidəçi statusu alıb. Azərbaycanın İƏT-lə ilk münasibətləri 1991-ci ilin fevralında, hələ respublikamız SSRİ-nin tərkibində olarkən qurulub. 1992-ci ilin fevralında Azərbaycan, Türkmənistan, Qırğızistan, Tacikistan və Özbəkistanla bərabər təsisçi ölkələrlə İƏT-ə üzv olmaq barədə razılığa gəliblər. 1992-ci ilin noyabr ayında keçirilmiş İƏT-in Nazirlər Şurasının növbədənənar iclasında bu dövlətlər formal olaraq təşkilatın üzvü oldular, həmçinin Qazaxıstan və Əfqanıstan da üzvlüyə qəbul edildilər. Bundan sonra 7 üzv-Dövlətin Xarici İşlər Nazirləri İƏT-ə qəbul olunmaları barədə Akt imzaladılar. 3 sentyabr 1993-cü ildə bu Akt və İzmir Müqaviləsi Azərbaycan Milli Məclisi tərəfindən ratifikasiya edildi.

"Təşkilat iqtisadi baxımdan Azərbaycana nə verə bilər" sualı ilə iqtisadçı-ekspert Vüqar Bayramova müraciət etdik. Ekspertin sözlərinə görə, bu təşkilatın yaradılmasında əsas məqsəd keçmiş sovet respublikaları və ətraf müsəlman dövlətlərinin inteqrasiyasını təşkil etməkdir: "Təşkilat yarandığı gündən bu vaxtadək regionda vəziyyət, güc mərkəzləri dəyişib. Təşkilat əvvəlki missiyasını hazırda yerinə yetirmir, başqa bir missiya həyata keçirir. SSRİ dağıldıqdan sonra, bir sıra respublikalar o cümlədən Əfqanıstan, Orta Asiya ölkələri, Azərbaycanın təşkilata üzv olması ondan xəbər verir ki, təşkilatın əsas missiyası daha çox region ölkələr arasında inteqrasiyanın bərqərar olmasına xidmətdir". İqtisadi inteqrasiya baxımdan belə bir təşkilatın saxlanması vacib olduğunu deyən ekspertin fikrincə, quruma üzv olan ölkələrin eyni dəyərləri var: "Türkiyə, Azərbaycan və Orta Asiyanı birləşdirən kifayət qədər dəyərlər mövcuddur. Belə bir regional təşkilatda dövlət liderləri, xarici işlər nazirləri bir araya gəlib müəyyən məsələlərin müzakirəsində imkan əldə edirlər".

Təşkilatın siyasi cəhətdən rəsmi Bakı üçün əlverişli ola biləcəyi ilə bağlı sualımızı isə politoloq Leyla Əliyeva cavablandırdı. Politoloqun sözlərinə görə, İƏT Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyib və Dağlıq Qarabağ probleminin həllini ərazi bütövlüyü çərçivəsində görüb: "Bu o deməkdir ki, quruma üzv olan və müşahidəçi qismində tədbirlərində iştirak edən dövlətlər rəsmi Bakının bu məsələdə mövqeyini dəstəkləyir. Bu müsbət haldır.

Baxmayaraq ki, təşkilat iqtisadi amillər üzərində qurulub. Amma regional iqtisadi inkişaf siyasi məsələlərin də həll olunmasına stimula ola bilər". Politoloqun fikrincə, qurumun dövlət və hökumət başçılarının zirvə toplantılarında Dağlıq Qarabağ məsələsinin gündəmə gətirilməsi təqdirəlayiqdir: "Quruma üzv dövlətlər artıq anlayırlar ki, regional iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi üçün sabitlik lazımdır. Mənim fikrimcə, bu məsələdə maraqlı olan dövlətlər Qarabağ münaqişəsinin həllində beynəlxalq ictimaiyyətə təsir edə bilərlər". Politoloq bildirdi ki, həm iqtisadi, həm də siyasi baxımdan rəsmi Bakının qurumda təmsil olması əlverişlidir.

Cavid.